

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr, az osztrák-magyar birodalmon kívüli országokba egy évre 7 frt; — egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díjja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr, bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. — intézendők.

Előfizetési felhívás

az „Evangyéliomi Protestáns Lap“ 1878-ik évi II-ik félévi folyamára.

A magyar protestánsizmus s általában a keresztyénség igaz barátait tisztelettel kérem fel e Lap támogatására; előfizetési ár félévre 3 frt, mely szerkesztőhöz postautalványon küldendő. Helybeliektől az előfizetés elfogadtatik s nyugtáztatik Telegdi K. Lajos, és ifju Csáthy Károly könyvkereskedőknél, a főiskola körében pedig a háznagy hivatalnál.

A Lap alakja, iránya, szelleme marad az eddigi, kívánván az Ur Jézus Krisztusnak, az anyaszentegyház láthatlan fejének ügyét tehetség szerint, de hűségesen, továbbra is szolgálni.

Debreczenben, 1878. június 14.

Balogh Ferencz,

hittanszaki tanár, felelős szerkesztő s kiadó.

Pár szó

Szász Károly „zsinati előkészületeink“ cikkére.

Szász Károly ur „zsinati előkészületeink“ cím alatt néhány bírálati és irányzó észrevételt tett egyidejűleg közé a kolozsvári és budapesti protestáns közlönyökben, bírálja a konventi két albizottság pesti és debreczeni munkálatát, megállapításait, s irányzó szavakat vet jövőre el. Nagy általánosságban mozogván az érdeemes cikk, nem egészen könnyű dolog kivenni, mit s mikép akar tulajdonképen.

A „kifelé való autonomia“, mint nevezi Sz. K. ur a prot. egyháznak védekezését a külvilággal s államhatárlommal szemben, hihetőleg a kedvezőnek látszó jelen politikai viszonyok miatt, könnyű elbanásban részesítettik. Pedig erre állandóan szükség volt s lesz századokon át; az egyesítés a végből is kívánatos, hogy egyöntetűbb, nagyobb súlyt képviselő legyen egyetemes egyházunk föllépe a külbeavatkozások ellen... s imé „az egyesítés nem kíván egyebet“ sor alatt előszámlált négy kívánalm pontból hiányzik a kifelé való autonomia említése. Az autonomia elvére nézve egy az öt kerület, annak megvédését tehát bizhatjuk az országos testületre... itt dissenterségnek helye nincs, ha előfordul, jogfeladásra vezethet. Azt készséggel elismerem, hogy legszebb erőnket a kifelé való

autonomia küzdelmében emésztők el s a (szabadjon így neveznem) befelé való autonomia, azaz, belrendezés építő művében hátra maradtunk. Ki és felfelé győztünk, magunkban azonban, lefelé például, nem, s némely tractus és község, sőt iskola kisiklott önakaratával a kézből. Épen most vagyunk küszöbén eme „belrendezés“-nek. — De ha az „egyéni fejlődés“ cím alatt kelleténél többet bizunk a szerves részekre: az egységből atomokra oszlás disharmonijája állandó elé. Épen a „mozgási kör“ megszabása a kardinális feladat, ezt akarja a mostani alkotmány-szervező mozgalom... s imé már is „a határon túlment“-nek állítatik a kapcsolás tervezete, a coordinatio.

Szerintem pedig a kellő határig sem ment el a bizottság. Akarunk-e egy magyar ref. egyházat, vagy ötöt, ez a kérdés, ha csak úgy összeenyvezzük vagy kapcsoljuk ezeket, nem lesz azokból valódi szerves egy; öt hajónak külső összekapcsolása, füzése, a vihar játéka alatt kivált, a haladásnak és bizton-létnek inkább akadályára van, mintsem segítőjeül szolgál. „Az egyház minél többet biz az egyénre“, szép tétel, de már maga az, hogy az egyház a megbízó, mutatja, hogy ő van hivatva körülírni a forgolódási kört, tért; az egyén pedig a megbízatás szerint hűségesen járjon el.

Háromszáz év óta oly nagymérvű „egyéni élet és szabad fejlődés“-nek volt nyitott tér engedve egyházunkban,

hogy e miatt soha sem tudunk egygyé lenni, öt testben öt lélek honolt, s majdnem oda jutánk a disunio folytán, hogy áthidalhatlan ür tátongjon közöttünk, hitelv, szellem stb. mezején, kivált az utóbbi időkben. Tovább is akarjuk ezt a külön egyéni fejlődést? akkor ne zsinatoljunk. Épen azért nem tudunk kellőleg eljutni az egyház magasztos czéljához, mert közös erőt nem fejthettünk ki. A 2000 gyülekezetet számláló magyar ref. egyház messze mögötte van bármelyik külföldi testvéreinek, ha épen az egyház czélját tekintjük. Nekünk azért is szükségünk volna pedig a szoros egységre, mivel szegények vagyunk. Eddig öten erőlködtek mindenik tenni egy bizonyos dolgot, ha egyesülnének, közös erővel nem kellene annyi felé szakadni s így jobban kivihető lenne a feladat vagy vállalat és kevesebb áldozatba kerülne. Én p. o. a jelen közlekedési s míveltségi viszonyok közt nem látom már szükségét az öt egyházkerületnek sem, összevonulhatnánk 3-ba, lehető egyenlő számú erőben, nem táplálnánk annyi particularizmust, s a részek költségét is csak 3 felé kellene osztani.

Ha haladni akarunk és boldogulni, bizony fel kell bolygatni a multakat is; az ugynevezett „történelmi fejlődés“ legtöbbször kényszernyomás s nem belszükséglet folyamánya volt. Kivülről, felülről szabták ránk a négy kerület számát, s mi mint történelmi fejlődéshez ragaszkodunk hozzá. A történelmi fejlődés hangoztatása ne megállapodásra intsen, mivel a tovább fejlődésre az erőknek új csoportosítása kívántatik meg.

Mik azok az „autonomia kinövései?“ bizony ezeket le kell metszeni, különben egészséges, szabályos fejlődésnek nem indulhatunk. Jó lett volna felmutatni ezen kinövések sorozatát. Mig öt egyház (tényleg kerület) létezett, a kerületek magukhoz soroztak sok joggyakorlatot, mert nem volt más, a ki gyakorolja, tették a souverain kerületeskedést szükségből, öröklő azonban nem szükség hogy legyen ez állapot, egyesülvén, vissza kell adni az egynek, azaz a magunkból alakult egésznek, a miket részek gyanánt birtunk. A főtulajdonosnak való e jog átadást nem helyes konfiskálásnak nevezni.

Egyes gyülekezetek egymáshoz, megyék egymáshoz stb. coordinatióban, egyenjoguságban vannak, mikor azonban a mostani öt egyházat (kerületet) egyesíteni akarjuk, a rész az egészhez tagadhatlanul bizonyos nemü subordinatióban tartozik helyet fogni, különben egység nem jöhet létre. Valamint az egyes gyülekezet az e. megyével szemben, az alkotmányosan megjelölt és határozott ügyekben, nem coordinált, úgy a kerületeknek is engedni kell eddigi nagy egyéni, alanyi joggyakorlataikból s a zsinathoz való viszonyban a coordinálásból alább hagyni. A lényeges, szükséges, alapelvi kérdésekben bizonyos egyformásításnak is helyt kell engedni „nem minden áron“, hanem a közjó, boldogulás s nagyobb actiókhoz foghatásának árán.

„Négy tractus restaurál, a másik négy nem“ a dunamelléki kerületben . . . mondja Szász K. Hát ily dolgokban sem lehet egyformásítás? Ez elvi kérdés! Ép azért volt ily eltérés, mert nem mondatott ki egyetemesen a restaurálás elve, mivel pedig a restaurálás mint az autonomia és prezsbiterianizmus követelménye frissítő elem-adó forrásnak tekintendő, ha elfogadtatik közelvül, engedni fognak e részek s leszen üdvös egyformásítás, oly módozatokban a mint legczélszerűbbnek fog találtatni s határoztatni a közakarat által. Az egésznek, az egynek kell hogy közakarata legyen, ennek nyilvánulását lehetlenitjük, ha minduntalan a kerületi s egyéni akaratot szegezzük ellenébe. Vagy öt legyünk vagy egy, ez az eldöntendő, áldozni kell minden nemes és nagy czélért. Bizony az egyesítés is áldozatokat követel, a magyar ref. országos egyház eszméje és célja még ezután éretik el, ide új utakon jutunk el; ha az eddigi utakon maradunk, megyünk öt felé s csak véletlenül találkozzunk s jóformán ideiglenesen. Jól mondá Sz. K. hogy az egyes kerületnek fentartott különlegessége „résütés az egységes szervezeten.“ Résütötte hajó vagy vár támadható oldalokkal birand.

„Az a nagyobb időközökben (tiz év) összeülendő zsinat“ nem fog adni kellő frissiséget a működő szellemnek, 10 év alatt egy kis generatio elhal, óriás változások állhatnak be politikailag is. Bár eljutnánk a valódi zsinat prezsbiteri kormányidomhoz s évenként tartanánk zsinatot, a kerületek teendőiből sok azonos, s így a közorganumra ruházható s egy helyen végezhető volna, akkor az évenkénti 2, összesen 10 kerületi gyűlés is felére volna leszállítható s a megkimélt költség és idő az évi zsinatra fordíthatatnék.

Óhajtható, hogy ne csak a jelent regisztráló, összetákoló, hanem radikális s egy elv alapján induló, s azt végig keresztülvívő szervezeti javaslat is dolgoztatnék, s a skót és amerikai nagy, virágzó, valódi zsinat-prezsbiteri nagy egyházainak szervezete, mely dicsőségesen állja a próbát, figyeltetnék meg. Ne siessük el a dolgot, mert ha túlsietve szövünk, penelopei munkát találunk készíteni. — Ha pedig a kerületek egyedi minden vonásait örökíteni akarjuk, akkor ne egyesítésről, egységről, hanem foederatióról, alianceról ábrándozzunk, ez megint más tér mint a most munkába vett. Vigyázzunk azonban, hogy oldott kévei állapotban ne találjon a vihar bennünket. Az összes magyar reformáció is idegen forrásból jött, jobbára másutt mintázott elvek után jegezült, de mert géniusunknak megfelelt, meghonosult. A már jól „esztergált“ elvek (nem paragraphusok), melyek a legszabadabb országok és nemzetek keblében dicsőséges életet teremtettek, nálunk is képesek talajt találni, csak akarjuk. Futólag most csak ennyit érintek pusztán egyéni észrevétel gyanánt. B. F.

Uti emlékek s a belmissió.*)

(7-ik folytatás.)

(Vége.) 5. Az elsoroltakon kívül, a belmissió körébe tartoznak még az ifjúsági vallásos egyletek kivált az iparos osztály számára. A munkás osztály ifjúságát a socialdemokraták üzelmei ellen, oltalmába kell vennie a keresztyénségnek. Erre szolgálnak az ily egyletek (Friendly Society = barátságos társaságok), melyek meghatározott időben vallásos összejöveteleket, felolvasásokat stb. tartanak. Hazánkban tudtomra csak Budapesten van prot. mesterlegény-egylet, ellensúlyozásául, az ugyanott létező kath. mesterlegény-egyletnek. Nem olvastam, hogy más városainkban történt volna ilyenü intézkedés. Azt azonban igenis sürgős dolognak tekintem, hogy nálunk is tért foglaló munkás egyletekkel szemben, mi is tegyünk már valamit. A „munkás-segélyző egyletek“ humánus czége alatt, a külföldön már oly fenyegető alakot öltött munkás mozgalmak iszonyu, vallást, társadalmat felforgató tanait csempézik be lassankint nálunk is. A Sion öreinek vigyázniok kell. Egyébiránt az iparos ifjúság, több hajlammal bir egyesületek alkotására, mint a földmives fiatalság. Tehát őket, protestáns legény-egyletekben egyesíteni, valami nagy nehézséggel nem is járna.

6. Röviden megemlítem még a következőket. Előmozdítják a skótoknál a belmissió feladatát az egyházi takarékpénztárak, (Saving bank); a gyülekezeti könyvtárak; a gyülekezet tagjainak rendszeres látogatása; az anyák egylete (mother's meeting). Az egyházi takarékpénztárak helyett jónak látnám a filléregyletek elterjesztését. Erre példát vehetnénk a Miskolczon virágzó ily egylettől. Takarékmagtárak sok helyen léteznek nálunk; azonban hiányozván ezek forgalma, s elért eredménye felöli összehasonlító kimutatás: ítéletet mondani felölök nagyon nehéz. Az bizonyos, hogy nem minden helyen sikerülnek, sőt néhol létesítésök kivihetetlen. Ellenben a pénzkezelés mindenütt lehető és kényelmes.

Hogy a fentebb ismertetett vallásos értekezések (Tract) mellett külön könyvtárak is léteznek a gyülekezetek birtokeában: ez eléggé mutatja a skót nép olvasási hajlamát, s az egyházi irodalom pártolását.

Részemről a községi könyvtárak helyett jobban szeretném, az egyházi könyvtárak behozatalát, összekötve az iskolai könyvtárakkal.

A gyülekezet tagjainak vallásos czélú látogatása is nagyon fontos. Erre nálunk a lelkész a népesebb gyülekezetekben elégtelen lévén: jó lenne behoznunk, hogy a prezbiterek egymás közt felosztva a gyülekezet tagjait, gyakorolnák ezek felett az őket megillető felügyelet jogát, ily módon lehetővé evidentiában tartani a vallásos élet emelkedését vagy hanyatlását stb. — De ehhez már az kellene ám, hogy a prezbiterek, mind kitünő vallásosságú, s feddhetetlen életü egyének lennének, hogy mások is lássák jócselekedeteiket, s dicsőítsék a mennyei atyát. Nagy akadály e részben közvetlen választási rendszerünk,

*) E közlemény főpontjai: Ifjúsági egyletek, filléregylet, takaréktárak, egyházi könyvtár, látogatás, prezbiterek tiszte, választása, anyák egylete, prot. nőegylet, 120 gyülekezet, bibliás asszonyok, gyermek-imály, kórház, sok egylet, eredmény, akadályok, Cochbrune városi missionarius, egy kérdés, templomajtóig hatás, vasárnapi szónokok, nagyobb mérvű cselekvés, ki kezdje?

mely által bejöhet bármely szájas, különben rosz indulatu és erkölcsü ember is, az egyház előljárói közé. A megtörtént választás után pedig rendesen el szoktuk tűrni propter bonum pacis, az ily hátramozdítóit az egyházi életnek és ügyeknek. Valóban a régibb választási gyakorlat sokkal kevesebb visszaélést mutatott fel.

Lady Mary Hamilton volt az a derék nő, ki Edinburghban az anyák egyesületét (mothers meeting) kezdeményezte. Gondoljuk el csak, mily nagy feladat az, a mi egy anyára néz, mennyi értelem, szeretet, vallásos lelkület kell ahhoz, hogy egy anya, szép feladatának teljesen megfeleljen, családjában békét, vallásosságot honosítson meg, gyermekeit, gondosan, ne csak test szerint, de egyszersmind keresztyén szeltemben is nevelje? Az ily egyletekben mindezen tárgyak, s kérdések felől nyernek tájékozást az illető anyák. különösen oktatván gyermekeik gondozása tekintetében. Meg is látszik az eredménye, mert kevés helyen lehet oly nagyszámu, és egészséges gyermekeket látni, mint a többször említett skót fővárosban. — Ezt az intézményt, a már nálunk is meghonosult nőegylet alakjában lehetne terjeszteni. Az anyák oktatására sehol nagyobb szükség nincs, mint hazánkban, hol a gyermekhalandóság oly mérvü, hogy maholnap a kiháló népek közé soroztatunk. Prot. nőegylet különben igen kevés van hazánkban. Én pedig szükségesnek itélem a nők részvétét is felhívni és felhasználni, az egyház ügyeinek előmozdításánál. Ugy is ki vannak zárva az egyházi jogok gyakorlásából, holott a kegyelet műveiben, az adakozásban s általában a vallásosságban előttök állanak a férfiaknak. Lennének csak prot. nőegyleteink, sokat tehetnénk, mind az elharapódzott fényűzés, mind az anyai gondatlanság és tudatlanság, valamint a terjedő erkölcsi romlottság megakadályozására!

* * *

Lássuk végül, hogy ezen elősorolt ágait a belmissiói tevékenységnek, kik és miként valósítják meg Edinburghban?

Érintve volt fentebb, hogy e város lakosainak száma 200,000. Van benne 120 gyülekezet, ugyanannyi lelkésszel; de van egyszersmind kizárólag a belmissió terén munkálkodó 100 missionarius is. Van ezeken kívül 50 biblia olvasónő (bible women), kik különösen elhagyott, szegény, vagy beteg nők vigasztalására szentelik fáradságokat, azonban, a biblia olvasása s a belöle eredő vigasztalás és hitbeli oktatás mellett, a hol kell, gyógyszerekkel, eledellel, vagy egyéb szükségletek teljesítésével is igyekeznek a nyomort enyhíteni. Több százra megy az önkényt vállalkozó vasárnapi iskolai tanítók, s a gyülekezet tagjait részint előljárói tisztök szerint, részint ajánlkozó buzgalomból látogatók (visitor) s a vallásos értekezések terjesztőinek a száma (tract distributors). Nagy hatásuk van az ifjúsági egyleteknek s a gyermek-istenítiszteleteknek is. Ott van a Royal infirmazy (kórház), melybe, valamint a többi ily intézetbe is behatol a ker. szeretet (medical mission societies = orvos-missió társaságok). Ide sorolhatók még a szegényeket segélyző, élelemmel s egyéb kellékekkel ellátó jóltevő egyletek (Sabbath's morning breakfasts), a mértékletességi egyletek stb.

És mégis azt mondja a statisztika, hogy e város lakosságának $\frac{1}{5}$ része, tehát 40,000 lélekszám kivül marad ezen sok oldalú, és ágazatu működés terén, szóval az Urnak kertjében parlagot képez. Honnan van ez? Vajjon ezen roppant erőfeszítés és áldozat, nem érdemli-e meg, s nem vivhatja ki a teljes sikert? Ha a munka ily nagy, az eredmény hogy lehet ily hiányos? Nem

*

az látszik-e ki e tényállásból, hogy a belmissió eredménytelen pénz- és erővesztegetés?

Ez a jelenség abban találja magyarázatát, hogy az ily világvárosban, a lakosság egy része folytonosan változik és vándorol. Az emberek nagy tömege érkezik naponta, a különböző vasutakon és a mindenfelől érkező hajókon, kik előbb eltávoznak innét, minthogy a belmissió jóltevő hatását reájok kiterjeszthette, vagy megszilárdíthatta volna. Nincs rajta mit csudálkoznunk, ha a kereskedés és ipar örökös vándorai, a föld minden részéből ide jövők, s innen csakhamar távoznak nemcsak magok állanak ellene a jelzett befolyásnak, de egyszersmind konkolyt is hintenek a nagy munkával eszközölt jó vetés közé. További roppant akadálya a belmissió működésének, a nép alsó rétegének határozott hajlama és szenvedélye az iszákosság iránt. Az ily sorsu embereknel, hasztalanul küzd a templom a korcsma ellen, annyi templom sohasem lesz a hány pálinkamérés van.

Azt is felhozza Cochrane Tamás 20 év óta működő edinburghi missionárius — a kivel személyesen megismerkedni szerencsés valék — „Belmissiói mű“ (Home mission work) című művében, hogy a belmissió Edinburghban, még nem érte el azt a kifejlett organizációt, mint a minőt Glasgow felmutathat az „Észak-nyugati evangyelistai társulat“ (North West evangelistic association) által. A munka még nem teljesen egészséges, s innen C. szerint a teljes siker hiánya.

Mindemellett azonban Edinburgh belmissiói intézkedései oly nagyszerűek, hogy azokból sokat tanulhatunk, s reájuk méltán lehet hivatkoznunk, sőt általok lelkesülnünk. S ha ezen emlékeimből összeszedett vázlatok által sikerült volna a mi efajta teendőink felől némelyeket gondolkodóba ejtenem: szabad legyen egy kérdést tennem még magunkhoz. Ha tehát abban a világvárosban, az érintett körülmények és akadályok miatt a népesség oly nagy részét nem volt képes a belmissió még eddig meghódítani, ha ott a lélekszám $\frac{1}{5}$ része nincs megnyerve Isten és Krisztus országának: hát minálunk megfordítva, gyülekezetünknek egy ötödét képesek vagyunk-e a mieinknek mondani? Én legalább nem hiszem, de rajta nem is csudálkozom.

Magunkra vagyunk hagyatva szerfelett, s ha volt, vagy van is ilyenmü munkához hajlamunk, senki sem volt és senki sincs segítségünkre. Se embereink, se intézményeink! Már pedig az egyetlen és a királyi papság feladata épen abban állana, hogy gyülekezeteink tagjaiban segítő társakat találjon a lelkipásztor, mind a hitélet növelésében, mind a bűnösök térítésében. A mi befolyásunk jóformán csak a szószékre szorítkozik. Legtöbbször csak „pusztában kiáltó szó“ a mi nevünk. Mi nem kisérjük hiteinket tovább a templom ajtajánál, s itt tőlök megválva, él kiki előbbi szenvedélye, bűne, rossz szokásainak. Kevés lelkész mondhatja el, hogy csak egy bűnöst megtérített volna is életében. Mi csak „vasárnapi szónokok“ vagyunk, de nem egyszersmind missionáriusok is. Itt van bajaink egyik forrása. Ne késünk a segítséggel. A napok melyeket számlálunk oly gonoszak, a körülmények oly eltérők az eddigiektől, hogy ma már a jóformán csak prédikálásra, és egyházi adminisztrációra szorítkozó lelkészkedéssel célt nem érhetünk. Én nem vagyok barátja semmiféle egyoldalú utánzásnak. A javítást és újítást viszonyainkhoz óhajtanám alkalmazni. Tudom, hogy sokat kellene tennünk, de előbb sokat kellene megbeszelnünk.

Az lenne tehát egyik első teendőnk, hogy a kiket a belmissió ügye érdekel, egyesüljünk, szövetkeznénk, egymást buzdítva tanítva elkezdenék valami nagyobb mérvű actiót.

Adja Isten, hogy befolyással bíró egyházi férfaink közül valaki, e tekintetben tenne indítványt s hívna össze eszmecserére akár a tiszántúli, akár a többi kerületből is azokat, kiket a belmissió ügye érdekel, mert ha van szükségünk a külmissióért is tenni már valamit: be kell vallani, hogy a belmissió létesítése is sürgős teendőink közé tartozik.*)

Makó, 1877. decz. 2.

Csécsei Miklós.

B E L F Ö L D.

A tiszántúli reformált egyházkerület

1878. május 11. s több napjain Debreczenben tartott közgyűlésének közérdekű tárgyai.

(Vége.)

1) A mult évi juliusi egyházkerületi gyűlésből a vidéki gymnasiumok rendezéséről, azoknak az egyházkerülettel és debreczeni főiskolával szorosabb viszonyba hozásáról javaslatlétellel megbízott küldöttség következő véleményét terjesztett elő:

1. Alakíttassék egy egyházkerületi felügyelő tanács, melynek állandó tagjai: egy elnök, 2 debreczeni, 4 vidéki tag, továbbá a gymnasiumok igazgatói közül 4 tanár képviselő, kiket az egyházkerületi közgyűlés választ. A tanács saját kebeléből választ jegyzőt. — A felügyelő tanács közvetlen az egyházkerülettel áll összeköttetésben.

2. Az elnök rendes fizetést és utazási átalányt, a vidéki tagok napdíjt huznak az egyházkerületi pénztárból.

3. Az elnök minden gymnasiumot évenként legalább egyszer meglátogat, s közvetlen tudomást szerez az intézet anyagi és szellemi állapotáról, a tanárok működéséről, a szükséges tanszerekről, a kiszabott tanterv s felsőbb rendeletek pontos végrehajtásáról stb. Az érettségi rendes vizsgálatokon vagy maga, vagy a felügyelő tanács tagjai közül kinevezett helyettese a rendes elnök mellett, megjelenni köteles. Tapasztalatait a szükséges intézkedés megtétele végett az illető középiskolai helyi hatóság, szükség esetében az egyházkerület elé terjeszti.

4. A felügyelő tanács minden évben egyszer, szükség esetében többször, lehetőleg az egyházkerületi gyűlést megelőző napokban tart ülést.

A felügyelő tanács gyűléseinek tárgyai:

5. Az elnök saját tapasztalása s a beküldött értesítvények alapján, részletes jelentést tesz minden egyes gymnasium anyagi és szellemi állapotáról.

6. A prot. tanügy vagy egyes gymnasiumok érdekében indokolt javaslatokat terjeszt az egyházkerületi közgyűlés elé.

7. A gymnasiumok számára tanterv, rendtartás és fegyelmi szabályjavaslatot készít; javaslatait megküldi az illető fentartó

*) Fogadja köszönetemet ez igen tanuságos és becses „Emlékvázlatok“ közléseért. Vajha tettekre gyuladnának a mi embereink s vezérférfiaink! Hamis képzetek egyike az: „nem kell a külfölddel foglalkozni“, a ki meg van elégedve, azt hiszi minden jól van, s marad tétlen. Dolgozni kell egy belmissió tervet a mi viszonyainkra alkalmazva, azt köröztetni kell néhány érdek s ügytárral s csak ezek megtörténte után kell értekezletet hívni egybe. Ha célt akarunk, kezdeni kell. Az „Emlékvázlatok“ írójától várható egy ily tervjavaslat első alapvázlata, ha meglesz, bővítése- vagy módosításához többen hozzászólunk s a további lépést sürgetendjük. Vannak nemes es fogékony kebleink még, ez vigasztaló s reményadó. Szerkesztő.

hatóságnak, s az azáltal a javaslat alapján, a helyi viszonyok tekintetbe vételével készített munkálatokat észrevételei kíséretében megerősítés végett az egyházkerület elébe terjeszti.

8. Minden középiskolai tanárkar minden iskolai év végezte után 15 nap alatt beküldi a következő isk. évben használandó tankönyvek lajstromát; s a felügyelő tanács a kijelölt tankönyvek használhatósága felett érvényesen nyilatkozik, s a nem használhatók helyett más alkalmasokat jelöl ki.

9. A gymnasiumok összes anyagi és szellemi állapotáról évenként az egyházker. közgyűlésnek részletes jelentést tesz.

10. Minden gymnasiumot fentartó hatóság a helyi felügyeletre vonatkozó szabályokat tudomás végett a felügyelő tanácshoz felterjeszti.

11. Minden gymnasium élén vagy állandó, vagy lehetőleg több évre választott igazgató áll, ki az egész intézet vezetéseért felelős.

12. Az igazgatót és a tanárokat az iskolát fentartó testület választja, de a választást az egyházkerületnek azonnal bejelenteni tartozik.

13. A választott tanár ellen az egyházkerület csak azon esetben tehet kifogást, ha a megválasztott egyén az oktatásra vonatkozó hazai törvényekben s az egyházkerület által megállapított szabályzatban foglalt kellékekkel nem bír. A választás érvényesnek tekintendő, ha a bejelentés folytán az egyházkerület (a felügyelő tanács meghallgatásával) kifogását a legelső közgyűlésben nem tudatja.

14. A hivataloskodó tanárok irányában szükség esetében gyakorlandó fegyelmi eljárást illetőleg első forum a helybeli delegátus bíróság, mely áll az iskolai szék elnökéből (ha maga érdekelve nincs az ügy által) a tanári szék által választott 2 tagból, és a helybeli felügyelőség által választott 2 tagból. A bíróság egy-egy év tartamára az isk. év elején alakíttatik meg, ugyanakkor választatnak meg a pót-tagok is. — Az ítélettel meg nem elégedő félnek joga van az egyházkerületi felügyelő tanácshoz, ennek határozata ellen az egyházkerülethez felebezni; midőn pedig hivatalból elmozdítás forog fenn, az ily esetek mindig felterjesztendők végleges ellátás végett az egyházkerülethez.

15. Tudományos szakkönyvek, folyóiratok és tanszerek beszerzésére évenként bizonyos összeget fordítani minden gymnasiumot fentartó testület köteleztetik.

16. A középiskolai tanügy előmozdítása végett évenként a nagy szünetidőben tartandó tanári étekezletekre minden gymnasium képviselőt küld, kinek uti-költségét az illető iskola fizeti.

17. Minden gymnasium nyomtatott évi értesítőt ad ki, mely értesítőnek szükségképeni részei azon rovatok is, melyeket a felügyelő tanács megállapít, s az értesítőt hivatalból megküldi a tanács elnökének, s az egyházkerületi levéltárnak.

Ezen küldöttségi javaslat az egyházkerületi tanügyi bizottság által következő észrevételekkel kísértetett: az 1-ső és 2-ik pontra nézve a tanügyi bizottság teljés mértékben érzi szükségét egy ily felügyelő tanács szervezésének, miután pedig ez bizonyos költséget és kiadást igényelne, nevezetesen: az elnök részére évi tiszteletdíjban 500 frtot, utazási átalányban 200 forintot, irodai szükségletre 60 frtot, összesen 760 frtot; a többi tag részére pedig egy évben két gyűlés tartását véve fel, a napi díjak s az utazási költségek igényelnének mintegy 600 frtot, tehát összesen 1360 frt lenne az évi kiadás; — hivassanak fel

a gymnasiumokat fentartó testületek, hogy mily mérvben járulhatnának ezen költségek viseléséhez.

A 12-ik pontra nézve a tanügyi bizottság a vidéki gymnasiumokat az esperestek, illetőleg az egyházmegyék felügyelete alul, — fenálló kánonaink értelmében nem akarván egészen kivenni, óhajtja, hogy a tanárválasztás mindig az esperesthez terjesztessék be, az adja a consensust s az esperest által terjesztessék az eredmény az egyházkerülethez; azt is óhajtja a bizottság, hogy az egyházkerületi közgyűlés határozza meg azon viszonyt, mely a vidéki gymnasiumok és az illető egyházmegyék közt létezik.

A 14-ik pontra: a fegyelmi eljárásnál a delegátus bíróság mint első fokú bíróság elfogadtatni véleményeztetik; de 2-ik bíróságul az egyházmegyei törvényszéket kívánja tétetni a bizottság; 3-ik bíróság lenne aztán az egyházkerületi.

17. szakaszba beleteendő: hogy értesítő az esperestnek is küldessék.

A tervezet az egyházkerületi tanügyi bizottság észrevételeivel az egyes gymnasiumokat fentartó testületekhez véleményezés végett megküldetni rendeltetnek; fölhivatván, hogy indokolt véleményeket a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés idejéig küldjék be; egyszersmind felhivassanak a gymnasiumot fentartó hatóságok, hogy az illető gymnasium fentartásának alapjául szolgáló alapítványokról s jövedelmekről, ugyanazon időig tüzetes kimutatást terjeszsenek fel; ott pedig, hol a gymnasiumi alap talán más iskolai alapokkal együttesen kezeltetnék, a gymnasiumi alapot különítsék el s úgy mutassák fel a gymnasium anyagi állapotát s adjanak felvilágosítást a gymnasiumi alap kezeléséről is.

2) A főiskolai pénztárnok fizetése 1000 frtra, a főiskolai ügyészé pedig 600 frtra emeltetett.

3) A pesti biztosító intézet által a múlt évben 1337 frt 52 kr. fizettetett, melyből az egyházkerületi pénztárt 891 frt 69 kr. — az egyházmegyéket pedig 445 frt 84 kr. illette; kártérítésben 6 egyház részesült összesen 1386 frtban. — A nevezett intézettel a biztosítási idő a jövő 1879. év jan. 1-ső napján lejárván, ismét 12 évre határozottatott a szerződés megkötése, az egyházkerület kebelében levő egyházak felhivatván, hogy a biztosítást a maguk érdekében folytatni buzgólkodjanak s az eddig még nem biztosított 57 egyházközség is lépjen be a biztosítási szövetségbe; kijelentvén az egyházkerület, hogy az oly egyházközségek, melyek a biztosítás kötelezettségét magukra nem vállalják nemcsak azon esetben, ha netalán tűz vagy bárminemű csapás által sujtatnának, segélyre számot nem tarthatnak, de még állami segélyben és a magyar ref. segély-egylet jótéteményében sem fognak részesítettetni.

4) Olvastatott a vallás és közoktatási miniszternek múlt évben 21821. sz. leirata, melyszerint előadatván, hogy az ombodi egyházközségnek az egyházfi választás saját házi szabálya szerint történt eljárásából kifolyólag, Szatmármegye krassói első járásának szolgabírája és a vármegye alispánjának ezen egyház presbyteriuma és lelkésze ellen hozott végzéseket feloldó s másolatilag mellékelt belügyminiszteri rendeletben, a közoktatási minisztériumnak hagyatott fel, hogy a nevezett egyházközségnek ezen állítólag sérelmes, felsőbb hatóságilag meg nem erősített következőleg illetéktelennek nyilvánított házi szabálya iránt saját hatáskörében intézkedjék; mely kérdés elvi eldöntés és gyakorlati szabályozás czéljából ezen egyházkerület különös figyelmébe ajánlatik; oly megjegyzésekkel s fejtegeté-

sekkel azonban, melyek e kérdést már előlegesen elbírálni látszanak s melyek önkormányzati törvényes jogainkat s azokhoz ragaszkodó érzületünket mélyen sértik, megtagadván ama házi szabálynak jogosságát s törvényerejüleg kötelező értékét s észszerűtlennek és méltánytalannak nyilvánítván azt; mely eljárást az egyházkerületi gyűlés mély megütközéssel veszi tudomásul, s kinyilvánítja, hogy prot. egyházunk szervezete szerint nemcsak a felsőbb egyházi hatóságoknak, de az egyes egyházaknak is megvan saját hatáskörükben önkormányzati joguk; joguk van e szerint ezen hatáskörükben házszabályokat alkotni és azokat megtartatni. Minélfogva a jelzett miniszteri leiratban önkormányzati jogainknak sérelmét ismervén fel, az ellenében tiltakozását s törvényes jogainkhoz rendíthetlen ragaszkodását feliratilag kívánja kifejezni s nevezett minisztériumnak tudomására juttatni.

A többi ügyek u. m. számos díjlevelek, csere szerződések, és peres kérdések egyes egyházközségekre vonatkoznak és tartoznak.

Tóth Sámuel.

Énekkar, orgonázás, tanítóképezdénk.

Észrevételek gy. I. t. „Tájékoztató” című cikkére.

A f. é. Ev. Prot. Lap 19. számában „Tájékoztató K. J. tapasztalataira” című bevezető cikk 2-szor jelzett részletére óhajtom néhány sorocskában észrevételem megtenni, mely részlet minket érdekel, kik ismeretségekben vagyunk az egyházi zeneirodalommal, annak prot. egyházunkban miként alkalmaztatásával és végre hivatalnoktársaink — kántor-orgonisták — zenei képzettségével.

T. cikkirő, a templomi orgonakiséret nélküli éneklésről, népiskolai szabályos énektanításról, tanítóképezdei ifjaink zene-tanulásáról, gyakorlott orgonajátékról röviden említést téve, áttér a templomi összhangzatos éneklésre, melynek alig kivihetőségét elismervén, azt végtére is műélvezet eszközévé teszi; azonban egy betanított — a gyülekezet ifjabb tagjaiból alakított — énekkart (chor) állít fel, mely kiegészítené, egyenlőbbé, összhangzóbbá tenné a nép énekét.

Egy — kísérő énekkarnak nevezhető — énekkar működésének eszméje, orgona nélküli templomban — épen nem rossz, ha az szintén műélvezetté nem válnék, részint a köteleességből éneklők előtt, részint a közönség előtt. Mert hihetőleg, a nép észrevevén a reá nézve nem mindennapi ujdonságot, egyenként, csoportonként, műélvezői helyzetbe tenné magát, — mint azt szokás tenni ünnepélyes alkalmakkor — így nagy része elhallgatna; és lehetséges, hogy az énekkarba be nem vétettek túlkialtató éneklésők — melyet e miatti boszúból tennének — zavarná az énekkar működésében, és a már hallgatásban levő műélvezőket.

De tegyük fel, hogy a nép énekelne, vajjon képes lenne-e a soronkint fél, egész hanggal leszálló népénekhangot a nevezett kar kíséreni? Bizonyosan nem. Vagy az írott hangnemből tudná-e azt tartani? Ezt még kevésbé nem. Így az ilyen karok vagy csak önállólag működjenek, s mutassák be énekeinket összhangosítva, vagy ha teszik orgona mellett tegyék azt.

Tovább menve, T. cikkirő megemlíti, hogy az orgonán való játéknak egyszerűnek, nem mesterkéltnek kell lenni, s ez okból egy reformált orgonistától nem kíván játéki művészséget.

Fájdalom! különben is olyanokat találunk legtöbbször, kiknek játékuiban nem művészség, de egyszerűség sem, sőt mi több zenei szabályosságnak nyoma sincs. Az egyházi zeneirodalomban van művészet; ha a lelkész katedrójában szónoki művészettel (mert kell hogy az is legyen) prédikál, ugyanakkor az orgonász az egyházi zenekörében létező művészetet — szerintem — gyakorolhatja, annyival is inkább, mert az istenitiszteletek számára írott orgonaművek nagy halmaza, sohasem lépi át liturgiai határát.

Bár minden orgonászunkban egy-egy művészt vagy csak legalább egy alaposan képzett zenészt találhatnánk; s tőlük az éneklési tehetségen kívül, az egyh. zenéből mitsem kívánva, fejük alá ne adnánk e téren a heverés párnáját; mert nem hinné az ember — de úgy van, — hogy míg egy nagy csoport orgonász szárandó ügyetlenségében oly borzasztó, idegrázó hangokat hallattat orgonájából, hogy az áhitatos gyülekezet önkénytelen az orgona-karra néz: addig a másik nagy csoport csinál oly csudálatos figurákat, elő-, köz- és utójátékaiban, mint szintén a nép ének kíséretében, hogy egy a természettől jó zeneérzéssel megajándékozott egyén felingerülve fordul el; ezek az ugynevezett egyszerű orgonászok. Mindazok a nehányak pedig, kik e két csoportból kiváltak, s valódi áhitat, vallásos, templomias egyszerűséggel végzik az orgonán szép hivatásukat, már képzettséggel rendelkeznek, kik ismerik az egyházi, orgonai zeneirodalmat, s abból vonják ki művészi egyszerűségüket, mihez akárhányszor több gyakorlottság, szakismeret kívántatik, mint bármely világi briliánsnak feltűnő salon zongora darabhoz; de vajjon hányat találunk orgonistáink közül ilyeneket? Bizony ujjainkra szedhetjük azok számát.

Tapasztalt dolog lévén pedig az, hogy a mely egyház képzett orgonászt bir, ott a népénekítés rendesen javult, mert nem önállólag az orgona és kántor hangja fogja kijavítani a hibát, hanem igenis e kettő segítségével, az orgonász azon biztos képzettsége, szakismerete, melynek öntudatában határozott mozdulatokkal lép a közelgő elferditések elébe; ellenben ama gyakorlatlan játékos, ki már félve nyúl a közelgő ferditések igazító összhangzatába, inkább semhogy kisodortassék mechanikai — majdnem öntudatlan — játékból, engedi a népénekítés kénye-kedve szerint menni, sőt maga is utána megy.

De hát tanítóképezdénkől lépnek ki legtöbbször e pályára. Kevesek azok, kik netalán már gyermekkorukban zenei képeztetésüket megkezdték, de körülményeik miatt kénytelenítették e hivatalba lépni; és mit tanulnak a tanítóképezdekben a rendszeres, alapos orgonajátékból? Keveset. De hiszen nincs reá idő! Jó zenei alappal bírók tehát alig hagyják oda a tanítézeteket;*) és ha kilépnek is a tanítóképezdesek, vajjon a zene tantárgyát követeli-e tőlök az egyház előljárósága? vagy csak figyelemmel van-e reá? Nyuljunk kebelünkbe s valljuk meg, hogy a vidéki népiskolák tanonczai ismerik-e a közönséges énekes könyvünkben levő hangjegyeket. (Errenézve a debreczenben ujonnan nyomtatott zsolttárok — az erdélyországiak módjára — egy rövid hangjegy ismeret utasítással elláttathattak volna.)

Az egyházak pedig hogy jobb éneklést vihessenek templomaikba, népiskoláikban a hangjegyismerettant s a rendszeres

*) Mint értesültem, a debreczeni jeles tanítóképezde az orgonázás s általában a zenetanításban rendszeres tantervet készített. E pontra az illetékes helyről remélhető egy pár megnyugtató szó a közönséghez.

rebb ének órákat megkövetelhetnék zenét tanult képezdei ifjainktól.

Azon kell tehát igyekezni egyes egyházainknak, hogy minél képzettebb kántor-organistát birjanak, hogy így az, ne csak az egyházi szolgálatot végezhesse művészi egyszerűséggel, hanem hazánkban a művészet elővitelének is egyik szerény munkása legyen, különben is a zenészet teréről sok várakoznék reá, kezében lévén letéve a kis városi zenetanítás ügye, mely valamit a nép nevelésén valamint saját igen szerény jövedelmén is emelne.

Röviden ennyit óhajték megjegyezni, felemlíteni a t. cikk-író ur különben sokban helyes közleményének e részére, ne vegye kérem rossz néven, ha mint az egyházi zene terén szorgalommal tanulmányozó, igénytelen kis városi kántor-organista vettem fel tollamat; de korunk és már hazánkban is rendkívül előhaladó zenei viszonyai s vele együtt fejlődő szellemi képzettségünk megkívánják, hogy Istenünk szent házában tőlünk telhetőleg tökéletesítsünk mindent.

Beke Antal*)
Hadházon.

Uj magyar biblia.**)

Felhívás.

Közel háromszáz éve immár, mióta a Szent-Irás, magyar nyelven Károli Gáspár fordításában, Visolyban az 1590-ik esztendőben először megjelent. Ily hosszú idő alatt az élő nyelvek rendesen kisebb-nagyobb átalakulásokat mennek át, s mi természetesebb, mint hogy azon műveknél melyeknek magasztos rendeltetése az életre folytonosan áldásos hatást gyakorolni: nélkülözhetetlenül szükséges a nyelvben előfordult változásokat megfigyelni s a nyelv tekintetében azokhoz lehetőleg idomulni. Ezen körülmény tette szükségessé minden élő nyelvnél a Szent-Irásnak újabb meg újabb átnézését, s a leforgott három évszázad alatt magán a Károli Gáspár által eszközölt fordításon is tétetett némi változtatás. Ez azonban igen csekély volt s nem is oly rendszeres, hogy az igényeknek teljesen megfelelt volna: úgy hogy a magyar közönség már régtől fogva érzi szükségét egy újabban tüzetesen átnézett s a nyelvben fölmerült átalakulásokat megfigyelő Biblia-fordításnak.

Ezen szükséges segíteni s e közóhajtásnak eleget tenni, a tisztelettel alulírott társulat magát hivatottnak érzi; s szent feladatának kezdetét akképen vélte leghelyesebben teljesíteni, hogy először is az Uj-Testamentom újabb átdolgozásáról gondoskodott.***)

Mínt hogy azonban igen jól tudjuk, mily drága kincse minden hívő kebelnek a Biblia, melyet bűn volna avatatlan kézzel érinteni, s így a közönségnek méltán joga van hozzá, megtudni, kik és mily alapon foglalkoztak e közös szent kincscsel újabban: mi szigorú köteletségünknek ismerjük, egész eljárásunkról és

*) Kellemesen emlékezem vissza a „Földi ünnepély“ alkalmával a hadházi ékes templomban — bár a hozzá feljárás az épülethez méltóan készítették el! — hallott orgonai szép játéokra. E szakba való cikkeket, ígéretéhez képest szívesen fogadok el. Szerk.

***) Uj Testamentom azaz: a mi Uruunk Jézus Krisztusnak ujszövege, magyar nyelvre fordította Károli Gáspár, — az eredeti szöveggel egybevetett és átdolgozott kiadás. Budapest, kiadja a Brit-és külföldi Biblia-társulat. Sr. 512 l.

****) Lásd „Érdekes hír“ cím alatti jelzést az Ev. Prot. Lap 1875. év 5. szám 48. lapján. Szerk.

intézkedésünkről nyilvánosan számot adni, s az eredménynek beható és lelkiismeretes ellenőrzésére az avatottakat tisztelettel fölkérni.

Sok évi részint eredménytelen, részint előkészítő fáradozás után szerencsések voltunk végre a fontos munkához három férfit megnyerhetni, kiknek neve a magyarhoni keresztyén körökben a legjobb hangzással bir. Kérésünkre késznek nyilatkozott: az Evangyéliomok és az Apostolok cselekedeteiről írott könyvnek átdolgozására Győry Vilmos előbk orosházi, most budapesti ágost. hitv. evangy. lelkész ur; az apostoli Levelek s a Jelenésekről írt könyv átdolgozására Menyhárt János ur, a debreczeni helv. hitvallású főiskola theológiai tanára; és végre a két dolgozatnak végleges átnézésére s a szükséges egyöntetőség megalkotására pedig Filó Lajos nagykörösi helvét hitvallású lelkész ur.

Utasításunk, melyet a nevezett uraknak adtunk, az vala: készíttessék nem egy egészen új Biblia-fordítás, hanem a Károli Gáspár meglevő fordításának átdolgozása, gondosan egybevetve az eredeti szöveggel, ugyszintén az eddig megjelent legkiválóbb magyar- és a legnevezetesebb európai élő nyelveken létező fordításokkal. És mivel az Uj-szövegség értelmezésének terén a Károli-féle fordítás létrejötté óta óriási haladás történt: önként értetik, hogy a dolgozatnál ezt sem lehetett egészen figyelmen kívül hagyni, mihez képest főleg az apostoli Levelekben a nehezebb értelmezésű helyeknek ottan-ottan versről-versre való egészen új átdolgozása is szükségessé vált. Alapul sem a Griesbach vagy a Tischendorf szövege, sem más újabbkori szöveg nem vétethetett; mivel az újabbkori szövegitészet eredményei még nem tekinthetők annyira biztosaknak, hogy ezek mellett a világszerte ismeretes elzeviri szöveg mellőzhető lett volna. De mivel Károli előtt még nem feketett az elzeviri szöveg; és az ő görög szövege, bár nagyon közel állott az elzevirihez, ettől némely apróságokban csakugyan eltért: eltérések esetén a Károli által használhatott görög szövegnek adatott az elsőség. Ehhez képest tehát, a mi a Károli Gáspár-féle fordításból megtartható vala, megtartandó volt, s a változtatásnak, illetőleg módosításnak csak ott lehetett helye, a hol azt, vagy a teljesebb szövegszerűség, vagy a helyesebb értelmezés és magyarság követelte.

Meg vagyunk győződve róla, hogy megbizottjaink azon hűséggel, lelkiismeretességgel és pontossággal jártak el munkájokban, melyet e szent és nagy feladat méltán megkíván. Egy-más között híven és alaposan megvitattak minden pontot, s csak közös megállapodás után bocsáták közre, úgy hogy ez átdolgozott újabb kiadás, mindhármut együttes munkájának tekinthető.

Az azonban minden, a mi emberi munka, a legnagyobb gondosság és a legjobb akarat mellett is, még mindig hiányos lehet és hagyhat fenn még kívánni valót; másrésről pedig ahhoz, a mi közkinccs, teljes joga lévén hozzá szólnia a tulajdonos közönségnek is: a tisztelettel alulírott társulat főleg a végett bocsátja közre ezen újabb kiadás példányait, hogy a szent ügy iránt érdeklődő közönséget arra hívja és kérje föl: legyen szíves ezen átdolgozást, komoly és beható figyelem tárgyává tenni. — Mert e dolgozatot nem hogy elvonni kívánnók a legtüzetesebb birálat elől, sőt ellenkezőleg fölkérünk mindenkit, különösen pedig a szakfőrfiakat, hogy figyelembe veendő véleményöket hallatni szíveskedjenek. E vélemény, természetesen, nyilvánulhat a sajtó útján is, s mi rajta leszünk, hogy az illetén felszó-

lalások tudomásunkra jussanak s az alapos megjegyzések majdan a véglegesen megállapítandó szöveg javára fordíttassanak; de épen ezen szempontból arra kérnök a felszólalókat, hogy megjegyzéseiket akár kéziratban, akár — ha megjelentek — nyomtatásban hozzánk beküldeni sziveskedjenek, hogy viszont mi, megfigyelés végett, az átdolgozók kezéhez juttathassuk, kik, a mint majd annak szüksége előáll, az észrevételek és bírálatok lefolytával, ezekre együttesen felelni is fognak.

A tisztelettel alulírott társulatnak az a szándéka, az legforróbb óhajta, hogy Isten országának szent érdekében minél tökéletesebb Biblia-fordítás jusson a magyar közönség birtokába, s midőn e célja elérésére nem kimél semmi áldozatot, egyszersmind hiven és buzgón kéri munkájához mind a közönség részvevő támogatását, mind a nagy Istennek áldását.

Tisztelettel

Budapesten, 1878. május 16-án. Deák Ferencz-tér 3. szám.

„A Brit- és külföldi Biblia-Társulat“, s annak nevében és megbízásából

Millard Ede,

az osztr. és magyar monarchiában levő
angol biblia-intézetek igazgatója.

K Ö N Y V É S Z E T.

— **Értesítés a reformátusok debreczeni főgimnáziumáról** az 1877/8-ik iskolai évről, összeállította Békési Gyula igazgató, Debreczen, 1878. 8r. 98 l. Tartalma: két székfoglaló tanári beszéd Gergely Károly és Elek Lajostól. — A debreczeni ref. főgimnázium történetéhez. Gimnáziumi igazgatói jelentés. Tanártestület. Tantárgyak. Tanulók névsora. Segély és ösztöndíj-alapok. Ifjusági egyletek. Tudnivalók. Érdekes a 44. lapon a gimn. tanulók létszáma az utóbbi 25 év alatt, legtöbb volt 1869/70 ben: 873; az 1877/8-ik tanévben 670 a tanulók száma a 8 osztályban, I. osztályban 124, a VIII. osztályban 82. Vidéki iskolából 148 tanuló jött a lefolyt tanévben, debreczeni születésű volt 202. 14 rendes, 2 segéd és 4 melléktanár volt. A nyolcz osztályban adatott hetenkint 212 tanóra. Év végén volt 629 tanuló, ezekből református 474; izráelita 95; róm. kath. 49; szolgatanuló 110. Az ösztöndíj-alapból 32 czimen kiadatott 3690 frt. A jövő tanévre a tanulók felvétele szept. nyolcz első napjain történik, jövő évi igazgató Békési Gyula. — Kívánunk virágzást e mi középtanodánknek! Bár független, azaz, nem a főiskola szolgálatában álló egyének hallatnák észrevételeiket! nagyobb az oly véleményeknek erkölcsi súlya és értéke, melyek nem közvetlen magunk köréből erednek. — **Magyar Lexikon IV. füzet.** Szerkeszti Somogyi Ede; kiadja Rautmann Frigyes; 8r. 193—206. l. — (Amru-ben-Keltum — angol művészet), szerkesztői lakás[Budapest IV. bécsi-utca 6. sz. Az első füzet 10,000 példányban jelent meg, most készül 2-ik kiadása. Minden füzet ára 30 kr, és külön kapható; az egész mű 50 füzetre van tervezve. Jelen füzethez van mellékelve az emberi test ábrájának 1-ső táblája. A cikkek közül felemlítjük: Amsdorf Miklós, Amyrald Mózes, Andreä Jakab, anglikán egyház, angol irodalom cikkeit. — A debreczeni helv. hitv. egyház **nyolcz osztályu leánynevelő intézet** értesítvénye az 1877/8-ik tanévről, az egyháztanács

határozatából közli Dóczy Gedeon igazgató. Debreczen, 1878. 8r. 24 l. Tanerők száma 13; a 8 osztályban a növendékek összes száma 188, ebből helybeli 166; növekedés ez évben 36. Jövő tanév kezdete szept. 2. Tandíj egész évre 30 frt. E jeles intézet a szülék partoló figyelmébe méltán ajánlható.

K Ü L Ö N F É L E K.

— **B u d a p e s t.** A dunamelléki ref. egyházkerület közgyűlése jun. 15. nyitott meg Török Pál és Lónyai Menyhért elnökletök alatt. Török Pál évi jelentésében (mikor lesz nálunk ilyen?) pessimistikus nézeteit hangsúlyozta a zsinatról. Ez nem kellemes prognostikon. Több remény és erős akarat!! — Jól mondja Moldár Aladár (Prot. e. s isk. Lap 25. sz.) „ne féltsük egyházunk autonómiáját attól, ha maga az egyház egyeteme intézményeit egyező akarattal vagy törvényes többségével országos egyházi törvényben állapítja meg.“ A zsinati két albizottság munkálatának tárgyalása egy őszszel összehívandó közgyűlésre halasztatott.

— „**K o r u n k m i n t a e g y e t e m e**“ (a löweni, Belgiumban.) A „Magyar Állam“ jun. 18-iki számában találtam említett feliratu cikket, folytatva van még két következő számában. A cikk minden ref. magyar embert igen érdekelhet, s minthogy azt hiszem Debreczenben a nevezett lapot nem igen ismerik: azért közlök itt belőle néhány kiirt pontot szóról-szóra: A „Magyar Állam“ felölelvén magasztos gondoljai körébe a kath. világ összes érdekeit, sohasem mulasztotta el kiváló gondot fordítani az oktatásügyre; sohasem szünt meg k a t h e g y e t e m ü n k e t a liberális túlkapások ellen bátran, nyiltan védelmezni. S fájdalom, a mi kath. egyetemünket illetőleg sok, nagyon sok a védeni való! Panaszaink sarkpontját mindenestre az egyetem kath. kvalitásának fontos kérdése képezi. Mihelyt e fundamentális kérdés kedvező megoldást nyerend, a többi baj remélhetőleg szintén meg fog szüntetettetni. — De ha ezen várva várt időpont, Magyarország összes katolikusainak köteleességszerű, Isten előtti felelősséget involváló magatartása által bekövetkezik: egyetemünknek teljes regenerációra lesz szüksége... Midőn a következőkben a löweni kath. egyetemet ismertetném, teljes hitelű források nyomán, meg akarom mutatni, milyenek kellend lennie a mi budapesti vagy talán máshova áthelyezett kath. egyetemünknek... A miskolczi lutheránus zsinat nyomorult rágalmára, ha Belgiumban történik az, minden katolikus egy-egy apologetává lett volna. Nálunk, ha a „Magyar Állam“ az atyafiakat derekasan rendre nem utasítja, senki sem vette volna észre a konok rágalmat... Jelszavunk, megvalósítandó jelszavunk legyen tehát: vagy reformálni jelen egyetemünket, vagy ha az egészben, vagy részben az állam Saturnus gyomrába sülyedne, ujat alapítani.“ (B—e.)

— **P á r i s i k i á l l i t á s.** A világtárlatban minden vasárnap teljes csend uralg a gépek angol osztályában, ellenben a francia géptornácban mindenütt igen nagy a zaj és mozgás.

— (Halálozás.) **B a l á s G e r g e l y** héjjásfalvi ref. lelkész (udvarhelyi egyházmegye) életének 65 ik évében jun. 17-én elhunyt. Béke az eltávozottal!

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

Debreczen 1878. Nyomatott a város könyvnyomdájában.

Melléklet: a Franklin-Társulat könyvárjegyzéke, a „Vasárnapi Ujság“, „Politikai Ujdonságok“, „Nemzeti Hirlap“, „Képes Néplap“, „Közigazgatási Lapok“, „Jogtudományi Közlöny“ stb. lapokra való felhívással.